

Forest Stewardship Council®

Duurzame inkoop van hout **Het bos verdient beter**

Onderzoek naar duurzame keuzes
bij honderd overheidsprojecten
in de grond-, weg- en waterbouw

Voorwoord

Hout, een van de weinige hernieuwbare grondstoffen die we hebben op aarde, is een prachtig en zeer milieuvriendelijk bouw materiaal. Bovendien, als wij hier in Nederland vragen om duurzaam geproduceerd hout, prikkelt dat mensen om bos goed te beheren, ook in de tropen. Het gebruik van duurzaam hout is dan ook een belangrijk instrument om ontbossing, een van de meest urgente klimaatproblemen, tegen te gaan. Kortom, de toepassing van duurzaam hout is voor iedereen, ook voor de overheid, een zeer effectieve maatregel om in de praktijk invulling te geven aan duurzaam inkopen.

Toch kunnen we niet voorbij gaan aan signalen die we krijgen uit die praktijk. Feit is dat in de grond-, weg- en waterbouw bijna de helft van het toegepaste tropische hout niet aantoonbaar duurzaam is. Ondernemers laten zich certificeren om duurzaam hout te kunnen leveren, maar zien die investering niet voldoende terug in een groeiende vraag naar gecertificeerd hout. En bijna dagelijks worden houten bruggen en beschoeiingen vervangen door kunststoffen of stalen exemplaren op basis van incorrecte milieuargumenten.

We kunnen elkaar aanwijzen en beschuldigen. Neemt de overheid zijn eigen duurzaam inkoopambitie wel serieus? Concurreren aannemers teveel op prijs? Neemt de houthandel wel voldoende verantwoordelijkheid? Of is het FSC die alles nodeloos ingewikkeld maakt? Ik wil het omdraaien en stellen dat we allemaal verantwoordelijk zijn voor het behoud van de bossen. De overheid neemt daarbij wel een bijzondere positie in. Als belangrijke vragende partij heeft ze veel invloed op de markt van duurzaam hout. Ze heeft bovendien een voorbeeldfunctie, versterkt door het uitdragen van haar duurzaam inkoopambitie. De overheid heeft de sleutel in handen om van de toepassing van duurzaam hout in Nederland een vanzelfsprekendheid te maken.

Grijpt de overheid die kans? Nog niet, zo blijkt uit dit onderzoek.

Ik hoop van harte dat de onderzoeksresultaten en de aanbevelingen gemeenten, waterschappen en andere overheden inzicht geven waar kansen liggen en ertoe aanzetten om het duurzaam inkopen van hout niet alleen op papier maar ook in de praktijk tot een succes te maken!

Liesbeth Gort
Directeur FSC Nederland

FSC Nederland is een stichting met als doel het bevorderen van sociaal, ecologisch en economisch verantwoord bosbeheer wereldwijd. Om dit doel te behalen zet FSC Nederland zich in om het gebruik van FSC-gecertificeerd hout en papier te bevorderen. Bij alle activiteiten is de blijvende integriteit van het FSC-systeem een leidend principe.

Samenvatting en conclusies

Het onderzoek wijst uit dat in overheidsprojecten in de grond-, weg- en waterbouw (GWW) milieuaspecten nog een ondergeschikte rol spelen bij de inkoop van materialen, hout in het bijzonder. Duurzaam inkopen is weliswaar een speerpunt aan de beleidskant, maar in de praktijk blijkt dat het milieubelang niet of nauwelijks meeweegt. Is dit wel het geval dan is dat veelal een gevolg van de persoonlijke betrokkenheid van een medewerker en niet van structurele aandacht binnen de organisatie. Kennis over de milieueffecten van toe te passen materialen ontbreekt veelal. Kennisgebrek is er ook over de controle van de toepassing van duurzaam hout.

Milieubelang verwaarloosbaar bij materiaalkeuze

Door slechts 8 projectbetrokkenen wordt het milieubelang expliciet genoemd als belangrijk criterium bij materiaalkeuze. 'Zo laag mogelijke kosten' wordt bijna vier keer zo vaak genoemd. 'Levensduur' scoort eveneens hoog bij de keuze van materialen. Vaak ligt ook hier een kostenoverweging aan ten grondslag. Opvallend is dat 'levensduur' in een aantal gevallen genoemd wordt als duurzaamheidscriterium om de keuze voor andere materialen dan hout te onderbouwen. Daar blijkt een kennisleemte, of in ieder geval een beperkte invulling van het duurzaamheidsbegrip. Er wordt voorbij gegaan aan het feit dat de productie van materialen als staal, beton en kunststof gepaard gaat met een hoge milieubelasting.

Controle toepassing duurzaam hout onvoldoende

In vrijwel alle onderzochte projecten waarbij voor hout is gekozen, is duurzaam hout voorgeschreven in bestekken of contracten. Echter slechts 30% van de overheidsopdrachtgevers werkt met gecertificeerde aannemers. Dit zijn bedrijven die kunnen aantonen dat ze daadwerkelijk duurzaam hout leveren. In slechts 6% van de projecten wordt vervolgens op de juiste manier gecontroleerd of duurzaam hout is toegepast. Het onderzoek wijst overigens uit dat de intentie om te controleren vaak wel aanwezig is, maar de invulling tekort schiet. Dit terwijl in de GWW-sector nog maar de helft van het tropisch hout gecertificeerd is¹, en dus het vaststellen van een duurzame herkomst van groot belang is.

Milieuwaarde duurzaam tropisch hout niet onderkend

Dat het gebruik van duurzaam tropisch hout een echte stimulans betekent voor goed beheer en dus behoud van tropische bossen blijkt, op enkele uitzonderingen na, niet bekend bij de respondenten. Een deel (32%) van de projectbetrokkenen staat zelfs uitgesproken negatief tegenover het gebruik van tropisch hout, vanwege de associatie met ontbossing, en kiest daardoor voor andere materialen. De minderheid aan respondenten die positief is over tropisch hout als bouw materiaal verwijst vooral naar de (technische) prestaties van tropisch hout, niet de bosbeschermingswaarde. Ook hier vormt gebrek aan kennis een barrière om te komen tot goede afwegingen met betrekking tot duurzaam materiaalgebruik.

¹ Probos, 2015; Afzetmarkten van gezaagd hout en plaatsmateriaal op de Nederlandse markt in 2013

Aanbevelingen

Het toepassen van duurzaam hout biedt veel kansen voor de duurzaam inkopende overheid. Ze draagt zo bij aan bosbescherming en beperkt daarnaast het gebruik van milieuschadelijke en schaarse grondstoffen. Biobased en klimaatneutraal bouwen zijn speerpunten die met het gebruik van duurzaam hout, inclusief tropisch hout, écht ingevuld kunnen worden. Kortom, investeren in het duurzaam inkopen van hout loont in vele opzichten.

Duurzaam inkopen van hout gebeurt in de praktijk

Duurzaam inkopen stopt niet bij een politieke ambitie en het formuleren van beleid. Gemeenten, waterschappen en andere overheidsopdrachtgevers zullen moeten nagaan in hoeverre hun beleid consequent wordt doorgevoerd in de praktijk en dit meetbaar maken. FSC Nederland heeft hier ervaring in en ondersteunt overheden graag bij het inzichtelijk maken hiervan.

Borging duurzaam hout cruciaal en niet moeilijk

Het onderzoek laat zien dat er onvoldoende gecontroleerd wordt op de daadwerkelijke toepassing van duurzaam hout. De oplossing ligt dichtbij. Door consequent te werken met daarvoor gecertificeerde aannemers is controle op de toepassing van duurzaam hout niet alleen mogelijk, maar ook gemakkelijk. Het aantal FSC-gecertificeerde aannemers is gestegen van 50 in 2008 naar meer dan duizend dit jaar. De meeste certificeringen vonden plaats in anticipatie op het duurzaam inkoopbeleid van de overheid. Werken met deze aannemers gaat dus niet alleen over het stimuleren van verantwoord bosbeheer door een goede borging, maar ook over het stimuleren van de verdere verduurzaming van de markt en het belonen van de stappen en investeringen die bedrijven hiervoor hebben gemaakt.

Indien er bij een project de juiste afwegingen gemaakt worden met betrekking tot duurzame materiaal keuzes en/of er goede controle bij de inkoop van hout plaatsvindt dan komt dit veelal door de kennis en betrokkenheid van de individuele medewerker. Deze onderwerpen dienen echter structureel in de organisatie verankerd te zijn. Hierbij kan gedacht worden aan het ontwikkelen van een tool, bijvoorbeeld in de vorm van een checklist, het verbeteren van de interne processen en kennisdeling binnen de organisatie.

Rol VNG, Unie van Waterschappen

De VNG en de Unie van Waterschappen stonden mede aan de basis van het duurzaam inkoopbeleid en hebben daarover al in 2008 een ferme ambitie uitgesproken. Uit het onderzoek blijkt dat duurzaam inkopen van hout nog altijd geen vanzelfsprekendheid is voor een grote groep gemeenten en waterschappen, vaak door het gebrek aan kennis. We roepen de Vereniging Nederlandse Gemeenten en de Unie van Waterschappen op een krachtige rol te spelen in de communicatie en mogelijk training over dit onderwerp naar gemeenten en waterschappen, met ondersteuning van FSC Nederland en andere partijen met expertise over dit onderwerp.

Rol Rijksoverheid

De duurzaam inkoopdoelstellingen zijn meer dan een vrijblijvend uitgesproken ambitie tussen overheden. De samenleving, inclusief bedrijven die investeren in duurzaamheid, verwacht dat de overheid hier een voorbeeld- en voortrekkersrol in neemt. Ook overheden moeten elkaar erop aanspreken om de werkelijke investering meetbaar en inzichtelijk te maken. Het Rijk en de vertegenwoordigende organisaties als VNG en Unie van Waterschappen voorop, als belangrijke initiators van het duurzaam inkoopbeleid.

De Rijksoverheid speelt daarnaast een belangrijke rol bij het overbrengen van kennis over duurzaam inkopen. Tijdens het onderzoek viel op dat zowel het door de Rijksoverheid (RVO) gepubliceerde LCA-onderzoek naar fietsbruggen als de website www.inkoopduurzaamhout.nl niet of nauwelijks bekend zijn bij de respondenten. Het is te prijzen dat het Rijk het duurzaam inkoopbeleid van overheden faciliteert met informatie, maar het overbrengen hiervan naar projectverantwoordelijken zal effectiever, dus directer moeten. FSC Nederland denkt en werkt hier graag aan mee.

Stimuleren toepassing tropisch hout

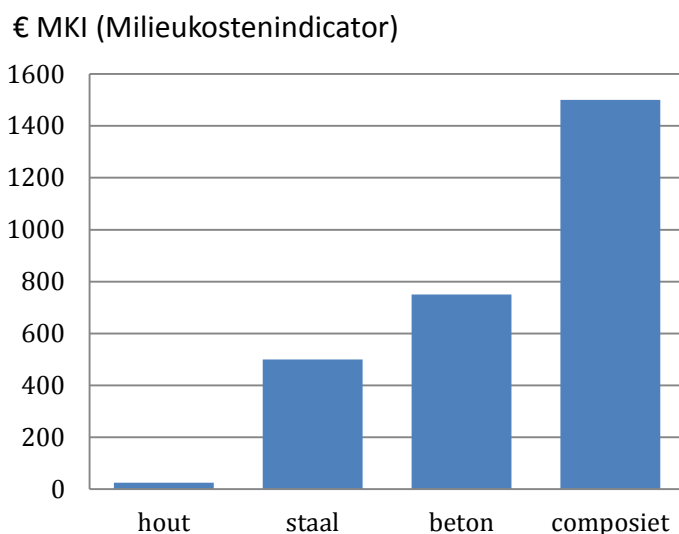
Het Initiatief Duurzame Handel en ook de Green Deal Bevorderen Duurzaam Bosbeheer hebben als doelstelling om duurzaam bosbeheer in de tropen te bevorderen. Dat kan alleen als het gebruik van duurzaam tropisch hout in Nederland en elders in Europa toeneemt. Genoemde initiatieven zullen zich nog meer moeten inspannen om samen met FSC Nederland en andere belanghebbenden de overheidsopdrachtgevers in de GWW beter te bereiken met deze boodschap.

Aanleiding onderzoek

Aanleiding voor dit onderzoek is de duurzaam inkoopambitie van de Nederlandse overheid. Die is voor 2015 gesteld op 100%. Duurzaam inkopen betekent dat milieu- en sociale aspecten nadrukkelijk worden meegenomen bij het inkopen van producten en diensten. Dit onderzoek richt zich specifiek op de vraag in hoeverre de overheid bij haar inkoop rekening houdt met milieueffecten. Daarbij wordt ingezoomd op de materiaalkeuze in projecten in de grond-, weg- en waterbouw (GWW), en het gebruik van en de controle op toepassing van duurzaam hout in deze sector.

Focus op GWW-projecten en tropisch hout

De overheid is zeer actief in de grond-, weg- en waterbouw als opdrachtgever bij de bouw van bijvoorbeeld bruggen, beschoeiingen en steigers. Daarbij worden veel verschillende materialen toegepast. De Rijksoverheid publiceerde in 2013 een levenscyclusanalyse², waarbij de milieueffecten van het gebruik van de materialen staal, beton, hout en composiet in een fietsbrug werden vergeleken. Uit het onderzoek komt naar voren dat er, afhankelijk van de keuze van het materiaal, sprake is van grote verschillen in milieueffecten (figuur 1). Uit een nadere analyse blijkt dat het grootste verschil in milieuschade ontstaat aan de “voorkant” van het proces, d.w.z. bij de productie van het bouw materiaal. In het onderzoek is tropisch hardhout toegepast uit een FSC-bos in Kameroen. Het onderzoek toont aan dat transportkosten slechts een kleine impact hebben in vergelijking met de negatieve milieueffecten van de productie van de andere materialen. De vraag is of in de GWW actieve overheden kennis hebben van deze informatie over milieueffecten van materialen en er gebruik van maken.

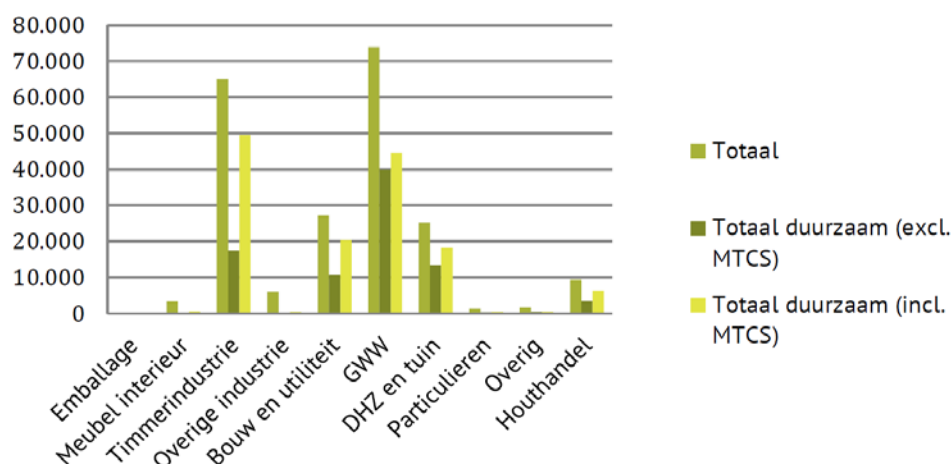

Figuur 1.
Milieueffecten materiaalkeuze fietsbrug (Bron: BECO, 2013)

Er is een tweede reden om dit onderzoek op de GWW-sector te richten. In deze sector wordt in diverse toepassingen hout gebruikt, vaak tropisch hout. De herkomst van hout bepaalt in hoeverre het te bestempelen is als een milieuvriendelijk materiaal. Is hout afkomstig uit een duurzaam beheerd bos, dan draagt gebruik bij aan bosbehoud. Heeft toegepast hout geen

²Agentschap NL/RVO, september 2013; Vergelijkende LCA-studie bruggen. Vaststellen van de duurzaamheidscore van bruggen uitgevoerd in staal, beton, composiet en hout

duurzame herkomst, dan is er een reële kans dat hiermee ontbossing wordt gestimuleerd. Uit genoemd onderzoek van Probos blijkt dat in de GWW in vergelijking met andere sectoren meer tropisch hout wordt toegepast dat niet aantoonbaar duurzaam is (Figuur 2.).

Figuur 2.
Toepassing tropisch hardhout per sector in m³ (bron: Probos, 2015)

Controle

Alle redenen om te onderzoeken in hoeverre de Nederlandse overheid zelf verantwoordelijkheid neemt voor een duurzame herkomst van het hout in haar GWW-projecten. Dat kan door als opdrachtgever te werken met gecertificeerde aannemers, die er door onafhankelijke certificeerders op worden gecontroleerd dat duurzaam hout gescheiden blijft van ander hout. Eerder onderzoek van WNF in 2011 en 2013³ liet een stijging zien van het aantal gemeenten dat werkt met gecertificeerde aannemers, hoewel nog steeds sprake was van een minderheid (34%).

Uitgangspunten

Uitgangspunten voor dit onderzoek zijn het niveau van duurzaam bosbeheer zoals dat door de Rijksoverheid is geformuleerd, de zogenaamde TPAC-norm⁴, en de wijze van controleren zoals die door het Rijk wordt geadviseerd in haar communicatie naar andere overheden.⁵

Kenmerk van keurmerken die voldoen aan de overheidscriteria voor duurzaam hout is de zogenaamde Chain of Custody (CoC), ofwel gesloten handelsketen. Dit betekent dat een onafhankelijke certificeerder ieder bedrijf in die handelsketen erop controleert dat duurzaam hout gescheiden blijft van ander hout en of er daadwerkelijk gecertificeerd hout is toegepast in een project. Alleen een gecertificeerde aannemer kan daarom aantoonbaar duurzaam hout leveren. Door het werken met zo'n aannemer is controle niet alleen mogelijk, maar ook gemakkelijk. De opdrachtgever hoeft alleen de factuur van de aannemer te controleren, waarop het geleverde hout is gespecificeerd.

Uit figuur 2. valt ook af te lezen dat de grond-, weg- en waterbouw de sector is waarin het grootste volume tropische hout wordt toegepast. Dat heeft te maken met de aard van de projecten, en de prestaties die daarbij worden gevraagd. De laatste jaren is er echter sprake

³ Wereld Natuur Fonds 2013: FSC Scorecard 2013, onderzoek naar het gebruik van FSC-producten onder gemeenten, provincies en waterschappen

⁴ <http://www.tpac.smk.nl/32/home.html>

⁵ www.inkoopduurzaamhout.nl

van een afname, ondanks het feit dat (duurzaam) tropisch hout een zeer milieuvriendelijk materiaal is én gebruik van duurzaam tropisch hout bovendien goed bosbeheer stimuleert. Het roept de vraag op wat de houding van projectbetrokkenen in de GWW-sector is ten opzichte van tropisch hout.

Onderzoeksvragen

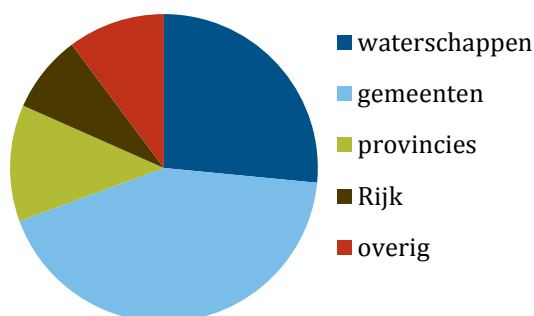
Het voorgaande leidt tot de volgende onderzoeksvragen:

1. In hoeverre wordt rekening gehouden met milieueffecten bij de keuze van materialen?
2. Wordt bij de toepassing van hout de duurzame herkomst gecontroleerd?
3. Hoe staat men tegenover het gebruik van tropisch hout in projecten?

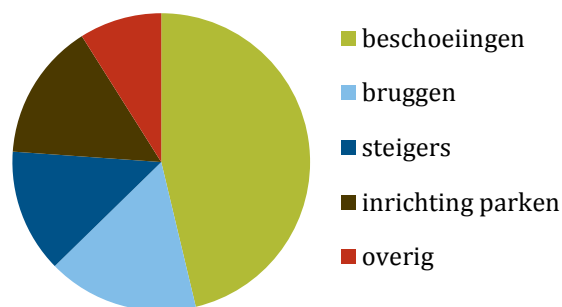
Methode van onderzoek

Om bovenstaande onderzoeksvragen te beantwoorden zijn in de eerste helft van 2015 100 overheidsprojecten uit de grond-, weg- en waterbouw onderzocht. De projecten zijn at random geselecteerd uit de projectendatabase 'Bouwberichten' van Cobouw in de periode februari-juli 2015. Figuur 3. geeft de onderverdeling weer van de respondenten uit de verschillende organisaties.

(In bijlage 1. is een lijst opgenomen van organisaties die medewerking hebben verleend). Figuur 4. laat het type projecten zien dat is onderzocht. Het aantal onderzochte projecten met beschoeiingen ligt hoog omdat dit type project veel door zowel waterschappen als gemeenten wordt uitgevoerd.

Figuur 3.

Figuur 4.

In de Cobouw-database wordt in de meeste gevallen ook de directbetrokkene van het project genoemd. Vaak is dit de projectleider of inkoopadviseur. Met deze projectbetrokkenen (respondenten) zijn telefonisch de vragen doorgenomen. In een enkel geval is schriftelijk gereageerd na toesturen van de vragen. De respondenten is verzocht te reageren vanuit hun persoonlijke ervaring. Daarbij is hen meegedeeld dat niet over individuele projecten of organisaties wordt gepubliceerd. In een aantal gevallen werd het project uitgevoerd vanuit de samenwerking tussen meerdere organisaties (bijvoorbeeld een provincie en een waterschap).

Niet altijd was de kennis of wil aanwezig om alle vragen te beantwoorden. Daarom is bij de presentatie van de resultaten per onderzoeksvraag het aantal respondenten genoemd. De vragenlijst is opgenomen als bijlage 2.

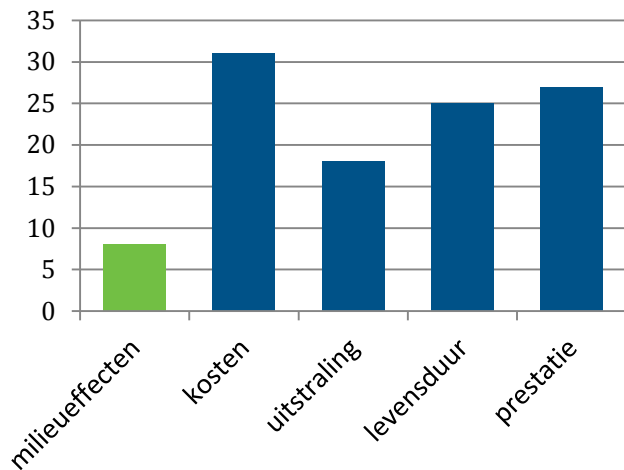
Resultaten en discussie

Respondenten waren afkomstig van verschillende overheidsorganisaties. Uit de analyse van de resultaten blijken er geen significante verschillen tussen organisaties als de antwoorden worden vergeleken.

1e onderzoeksvraag

In hoeverre wordt rekening gehouden met milieueffecten bij de keuze van materialen?

De respondenten is gevraagd spontaan de belangrijkste criteria te benoemen voor de materiaalkeuze in het project. Respondenten noemden soms één criterium, soms meerdere. Er zijn geen criteria voorgelegd. Gevolg is dat aan sommige genoemde criteria verschillende betekenissen werd toegekend. Bijvoorbeeld bleek het vaak genoemde criterium 'levensduur' na doorvragen te vertalen in kostenbesparing, maar werd het door respondenten ook gebruikt als criterium om milieuschade te beperken. De criteriaverdeling in figuur 5. is dan ook alleen bedoeld om een beeld te geven van de spontane reactie van de respondenten. Daarna zijn meer in detail de achterliggende motieven beschreven.

Figuur 5.

In de praktijk meest genoemde criteria voor keuze materialen (n=109)

31 respondenten noemt 'kosten' als belangrijk criterium bij de keuze van materialen in een project. Navraag leert dat het daarbij volgens het merendeel van deze respondenten gaat om het beperken van kosten van onderhoud van het object.

'Het milieubelang' wordt door 8 respondenten genoemd als belangrijke overweging. Het milieuaspect wordt weliswaar ook bedoeld door een aantal respondenten dat 'levensduur' noemt, maar onderzoek (BECO, 2013) toont aan dat hier geen logisch verband bestaat. Sterker nog, staal en kunststof worden vaak aangeboden als materialen met een lange levensduur, maar gebruik van deze materialen blijkt tot een veel grotere (negatieve) milieu-impact te leiden dan hout. Dat is ook de reden dat waar respondenten het criterium 'levensduur' benoemen dit in de diagram niet is vertaald in 'kiezen voor het milieubelang' (hoewel dat soms wel de intentie was van de projectbetrokkene).

Voor 18 respondenten blijkt 'uitstraling' het doorslaggevende argument bij materiaalkeuze, meestal ingegeven door cultuurhistorische belangen (bijvoorbeeld projecten gelegen in een stadscentrum), of omdat het project in of nabij een natuurgebied ligt.

2^e onderzoeksvraag

Wordt bij de toepassing van hout de duurzame herkomst gecontroleerd?

Bijna alle respondenten melden dat duurzaam hout is opgenomen in projectbestekken of contracten. Echter slechts 30% van de respondenten geeft aan dat vervolgens wordt gewerkt met aannemers die daadwerkelijk kunnen aantonen dat ze duurzaam hout leveren, de zogenaamde Chain of Custody (CoC)-aannemers. Deze aannemers beschikken over een CoC-certificaat van FSC of PEFC. In 6% van de projecten is sprake van controle van de factuur, waarop de gecertificeerde aannemer specificeert dat duurzaam hout geleverd is (Figuur 6).

Het feit dat tweederde van de projectbetrokkenen aangeeft dat niet wordt gekozen voor CoC-gecertificeerde aannemers betekent dat, in vergelijking met het eerdere onderzoek van WNF uit 2013, hier geen vooruitgang te zien is. Daarbij moet wel vermeld worden dat het onderzoek uit 2013 zich niet alleen richtte op projecten in de GWW-sector, maar breder van opzet was.

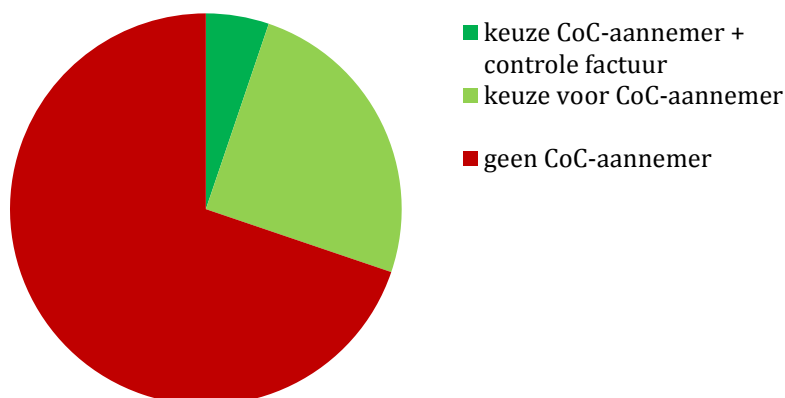
Er is zeker de intentie bij een flink aantal projectbetrokkenen om de toepassing van duurzaam hout te borgen. 47% van de respondenten geeft aan de herkomst van het toegepaste hout wel te controleren, maar uit hun antwoord blijkt dat de wijze waarop niet afdoende is om de levering van discutabel hout uit te sluiten.

Vaak wordt genoeg genomen met een certificaat van de houthandel (32% van de respondenten). Het werken met gecertificeerde aannemers is in die gevallen dus geen onderdeel van de borging, laat staan de daarbij behorende factuurcontrole. Een certificaat van de houthandel biedt weinig zekerheid, omdat een gecertificeerde houthandel ook niet-duurzaam hout kan leveren. De gespecificeerde factuur is het bewijs dat duurzaam hout is geleverd, niet het CoC-certificaat.

Ook door als opdrachtgever genoeg te nemen met inkoopfacturen van de houthandel blijft nog steeds onduidelijk of de aannemer het ingekochte duurzame hout ook daadwerkelijk toepast in het betreffende project. Dat is alleen aan te tonen als ook de aannemer gecertificeerd is en deze het duurzaam hout specificeert op zijn factuur.

Omdat al eerder is geconstateerd dat in de GWW-sector het meeste (discutabele) tropisch hout wordt toegepast is 100% borging een vereiste. Daar hoort een certificering van alle schakels in de handelsketen bij, én de factuurcontrole bij levering.

Figuur 6.
Niveau controle op duurzaam hout in projecten (n=96)

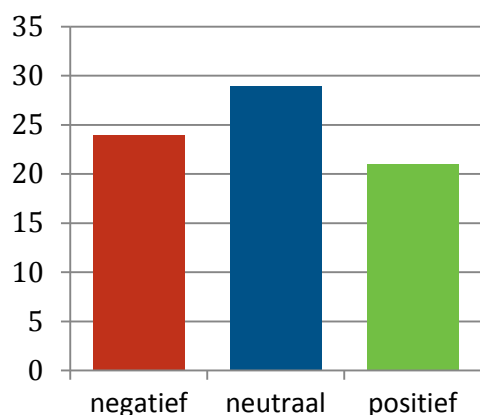
3e onderzoeksvraag

Hoe staat men tegenover het gebruik van tropisch hout in projecten?

42% van de respondenten staat neutraal tegenover het gebruik van tropisch hardhout in projecten, of heeft hierover geen duidelijke mening. De randvoorwaarde dat het bij tropisch hout in ieder geval moet gaan om hout uit goed beheerde bossen wordt wel vrijwel altijd benoemd bij de 'neutrale' respondenten. 32% van de respondenten staat negatief tegenover de toepassing van tropisch hout, vrijwel zonder uitzondering noemt men de associatie met ontbossing. Een enkele keer wijzen respondenten erop 'dat hout een schaars goed is dat je het beste zo min mogelijk kunt gebruiken'. Een klein deel van de respondenten die het gebruik van tropisch hout als negatief bestempelt zegt liever te focussen op het gebruik van Europees of Nederlands hout vanwege de transportkosten.

26% van de respondenten ervaart het gebruik van tropisch hout, mits duurzaam, als positief. Belangrijkste argument daarbij is 'goede ervaringen met kwaliteit/prestatie van hout als bouw materiaal'. Het feit dat gebruik van duurzaam tropisch hout een stimulans is voor goed bosbeheer in de tropen wordt door 4% van de respondenten genoemd.

In het algemeen kan worden geconcludeerd dat de meerwaarde van het gebruik van duurzaam tropisch hout als instrument om bosbehoud te stimuleren niet of nauwelijks bekend is bij overheidsopdrachtgevers.

Figuur 7.
Houding ten aanzien van toepassing van tropisch hout (n=93)

Bijlage 1. Herkomst respondenten

Gemeente Amstelveen	Gemeente Steenbergen
Gemeente Apeldoorn	Gemeente SudwestFryslan
Gemeente Barneveld	Gemeente Tilburg
Gemeente Den Haag	Gemeente Vlaardingen
Gemeente Dongeradeel	Gemeente Waalwijk
Gemeente Dronten	Gemeente Waterland
Gemeente Eindhoven	Gemeente Westerveld
Gemeente Enschede	Gemeente Wijdemeren
Gemeente Haarlem	Gemeente Zeist
Gemeente Haarlemmermeer	Gemeente Zutphen
Gemeente Harlingen	Provincie Drenthe
Gemeente Heerhugowaard	Provincie Flevoland
Gemeente Hellevoetsluis	Provincie Gelderland
Gemeente Hengelo	Provincie Groningen
Gemeente Hoorn	Provincie Overijssel
Gemeente Horst aan de Maas	Provincie Utrecht
Gemeente Houten	Provincie Zuid-Holland
Gemeente Kaag en Braasem	DLG/Prolander
Gemeente Landsmeer	Rijkswaterstaat
Gemeente Lansingerland	Waterschap Aa en Maas
Gemeente Leidschendam-Voorburg	Wetterskip Fryslân
Gemeente Lelystad	Waterschap Hollandse Delta
Gemeente Lingewaard	Waterschap Hunze en Aa's
Gemeente Middelburg	Waterschap Noorderzijlvest
Gemeente Nieuwkoop	Waterschap Rijn en IJssel
Gemeente Opsterland	Waterschap Roer en Overmaas
Gemeente Pijnacker	Waterschap Scheldestromen
Gemeente Rotterdam	Waterschap Vallei en Veluwe
Gemeente Schagen	Hoogheemraadschap Delfland
Gemeente Schiedam	HH Hollands Noorderkwartier
Gemeente Sittard-Geleen	HH Schieland en de Krimpenerwaard
Gemeente Sluis	HH Stichtse Rijnlanden

Bijlage 2. Vragen die aan de orde kwamen tijdens het onderzoek

Vragen met betrekking tot materiaalkeuze

In welke fase wordt de materiaalkeuze in een project bepaald?

Wie besluit over materiaalkeuze?

Waarop is de beslissing over keuze materialen gebaseerd?

Hoe staat de respondent tegenover de toepassing van tropisch hout?

Welke argumenten spelen daarbij een rol?

Vragen met betrekking tot de borging van duurzaam hout

Is duurzaam hout voorgeschreven in bestek/contract?

Wordt er gewerkt met een CoC-gecertificeerde aannemer?

Hoe vindt de eindcontrole plaats?

Is er voldoende kennis over duurzaam hout in de organisatie?

Forest Stewardship Council®

www.fsc.nl

FSC Nederland

Wilhelminapark 41 · 3581 NK · Utrecht

030 276 7220 · info@fsc.nl

FSC Nederland 2015 FSC® F000222